

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus
PL86
90101 Oulu

kirjaamo.pohjois-pohjanmaa@ely-keskus.fi

LAUSUNTO

9.8.2016

Dnro 0558/2016

Asia: Paliskuntain yhdistyksen lausunto Lavakorven tuulivoimahankkeen YVA-menettelystä

Viite: Lausuntopyyntö POPELY/1341/2015

LAVAKORVEN TUULIVOIMAHANKKEEN YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN ARVIOINTI- NETTELY

Selostusvaihe

Lavakorven Tuulipuisto Oy suunnittelee Oulun kaupungin kaakkoisosaan, entisen Ylikiimingin kunnan alueelle 59 voimalan (4,5 MW) tuulipuistoa. Sähkönsiirrolle on tutkittu kahta vaihtoehtoa. Suunnittelualueen pinta-ala on noin 3580 hehtaaria ja se sijoittuu kokonaan Kiimingin paliskunnan alueelle. Kiimingin paliskunta on pienekkö pinta-alaltaan ja se sijoittuu poronhoitoalueen eteläiseen osaan. Paliskunnan lounaisraja toimii myös poronhoitoalueen rajana. Paliskunnan suurin sallittu poromäärä on 800 ja poronomistajia paliskunnassa on 19. Paliskunnan poronhoito tukeutuu vahvasti luonnonlaitumien käyttöön ja paliskunnan suunnitelmissa on siirtyä jatkossa yhä enemmän ympärivuotisen luonnonlaitumien käyttöön lisäruokinnan tukemana. Välittömästi suunnittelualueen länsipuolella sijaitsee Pudasjärven paliskunta. Myös Pudasjärven poroja laiduntaa alueella.

Poronhoidon huomioon ottaminen tuulipuistohankkeissa

Poronhoito on merkittävä ja pitkän historian omaava maankäyttömuoto koko poronhoitoalueella. Poronhoito-oikeus ja siihen kiinteästi kuuluva vapaa laidunnusoikeus on ikiaikainen nautintaoikeus, joka on suoraan lailla turvattu erityinen oikeus (PHL 848/1990, 3§). Poronhoitolain lisäksi valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT) ja alueella voimassa olevan Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavan ja uuden Oulun osayleiskaavan suunnittelumääräykset edellyttävät, että poronhoitoalueella on turvattava poronhoidon alueidenkäytölliset edellytykset ja muun muassa otettava huomioon paliskunnan infrastruktuuri. Laki ympäristövaikutusten arvioinnista (YVAL 468/1994) velvoittaa myös omalta osaltaan alueella toimivaan elinkeinon kohdistuvien vaikutusten selvittämiseen.

Poronhoitolaissa säädetään neuvotteluvollisuudesta suunniteltaessa valtion maita koskevia poronhoidon harjoittamiseen vaikuttavia toimenpiteitä (PHL 53 §). Vaikka alue ei olisikaan valtion mailla, neuvottelut ja osallistavat menetelmät on koettu hyväksi keinoksi selvittää poronhoitoon kohdistuvia vaikutuksia, aloittaa toimijoiden välinen välttämätön vuoropuhelu ja sopia haittojen kompensoimisesta. Myös

yhteysviranomainen edellytti lausunnossaan poronhoitolain 53§ kaltaisten neuvotteluiden järjestämistä. YVA:n aikana on ollut kaksi tapaamista poronhoitajien kanssa. Seuraava tapaaminen on sovittu pidettäväksi ennen kuin hankkeen kaava etenee ehdotusvaiheeseen eli noin loppuvuodesta 2016. Silloin sovietaan, aloitetaanko hankkeessa seurantaohjelma poronhoitoon kohdistuvista vaikutuksista tai sovitaanko haittojen kompensoiminen jotenkin muuten.

Ympäristövaikutusten arviointimenettely

Ympäristölle aiheutuvat muutokset vaikuttavat poronhoidon harjoittamisen edellytyksiin. YVA-menettely nousee keskeiseen osaan, kun hankkeen vaikutuksia poronhoitoon selvitetään. Vaikutukset tulee arvioida riittävän laajasti. Lähtökohdaksi tulee ottaa alueen nykyinen merkitys elinkeinolle. Arvioinnissa tulee selvittää kaikkien rakennelmien (voimalat, sähkölinjat, uudet tiet ym.) ja toimintojen vaikutukset porolaitumiin, porojen laidunten käyttöön, poronhoitotöihin (muuttuminen/vaikeutuminen, turvallisuusriskit jne.) ja rakenteisiin (erotusaidat, laidunkiertoaidat ym.). Lisäksi mahdolliset poroille suoraan aiheutuvat vahingot (liikenne, tippuva jää) tulee arvioida. Kokonaisvaikutus paliskunnan porotalouden kannattavuuteen ja yhteisvaikutukset alueen muiden maankäyttöhankkeiden kanssa tulee selvittää. Myös haitallisten vaikutusten lieventämiskeinoja ja seurantaa tulee käsitellä.

Yksityiskohtaisemmat huomiot

YVA-menettelyn porotalousvaikutusten arvioinnissa on selvitetty alueen nykytilaa Kiimingin paliskunnan osalta. Myös vaikutuksia on arvioitu, mutta melko ohuesti ja johtopäätöksistä voidaan olla eri mieltä.

Hankealueen merkitystä paliskunnan poronhoidolle ei ole selvitetty selostuksessa perusteellisesti. Hanke sijoittuu Kiimingin paliskunnan keskeiselle porojen syys- ja talvilaidunalueelle. Osa porojen kesälaidunalueista sijaitsee myös hankealueella ja sen läheisyydessä. Alueella laiduntaa vuosittain satoja Kiimingin ja Pudasjärven paliskunnan poroja. Kiimingin paliskunnan Kuusamontien eteläpuolisen alueen poroista 80 % käyttää suunnittelualuetta jossain vaiheessa vuoden kiertoaan.

Kun vaikutuskohteen herkkyyttä ei ole ymmärretty, myöskään vaikutusten arviointia ei ole osattu tehdä oikein: katsotaan, että vaikutus poronhoitoon olisi vähäinen. Paliskunta on pieni ja hankealue kattaa käytännössä lähes koko paliskunnan eteläosan. Poronhoitoalueen rajalla ei ole esteitä, ja samalla tavalla kuin porot voivat mennä naapuripaliskunnan puolelle, ne voivat myös kulkea häiriön ja pirstoutuneen laitumen vuoksi poronhoitoalueen ulkopuolelle. Se on poronhoitolain vastaista ja aiheuttaa myös muita vakavia ongelmia: ulkopuolella esimerkiksi petovahinkoja ei korvata, eikä paliskunta voi saada vahinkoa aiheuttaville pedoille poistolupia. Lisäksi aiheutuu lisätöitä ja kustannuksia. Poroja ei ruokita sulan maan aikana, koska luonto tarjoaa aina paremmat eväät, joten selostuksessa ehdotettua porojen kulkemisen estämistä ruokinnalla ei voi tehdä kuin talvella.

Vaikutuksia porolaitumiin on arvioitu. Selostuksen mukaan noin 89 hehtaaria laidunalueita poistuu suoraan poronhoidon käytöstä. Näitä verrataan Tornatorin päätehakkuiden alaan: se vastaa noin 2-3 vuoden hakkuualoja. Hakkuisiin vertaaminen on outoa, sillä niissä kuitenkin tavallisesti pyritään uudistamaan metsä, vaikkei se saman laatuista laidunta enää koskaan olekaan, kun taas tuulivoimaloiden infra jää alueelle jopa noin 50 vuodeksi. Käytännössä tämän alueen porot käyttävät vain Kuusamontien eteläpuolista aluetta ja silläkin alueella on muuta ihmistoimintaa ja alueita, joita poronhoito ei pysty käyttämään täysipainoisesti, joten uuden infran alle jäävän pinta-alan vertaaminen paliskunnan kokonaispinta-alaan antaa väärän kuvan laidunten menetyksen laajuudesta. Suorien menetysten lisäksi syntyy useimmiten epäsuoria laidunten menetyksiä, kun porojen laiduntenkäyttö muuttuu, tai jos alueita ei pystytä käyttämään poronhoitotöissä. Poroille parhaimmat olosuhteet tarjoavat yhtenäiset laidunalueet pirstoutuvat. Laidunalan pienentyessä jäljelle jäävien, etenkin rauhallisten, alueiden merkitys korostuu entisestään. Kun näiden alueiden käyttö lisääntyy, ne kuluvat enemmän.

Vaikutuksia porojen laidunnukseen on arvioitu. Johtopäätöksissä on kuitenkin ongelmia, sillä viitatus tutkimukset eivät sovi tähän hankkeeseen. Toinen tutkimuksista koskee tuulipuistohanketta, joka sijoittuu Norjassa vuonojen väliselle niemelle (Colman ym. 2014), missä porot eivät voi väistää hankealuetta, mikäli aikovat päästä laitumilleen muualle. Toinen viitattu tutkimus taas koskee aidattuna olevia poroja (Flydal ym. 2004), joilla ei myöskään ole mahdollisuutta väistää häiriötä. Jälkimmäisen tutkimuksessa käytettiin koeasetelmassa vain 3-5 poroa, jotka olivat lisäksi vuoneloita eli vuosikkaita vaatimia, joiden on muissa tutkimuksissa osoitettu olevan vähemmän herkkiä häiriölle verrattuna vasallisiin vaatimiin (esim. Vistnes & Nellemann 2001) ja niitä havainnoitiin vain lyhyitä aikoja kerrallaan (minuutteja). YVA-arvioija ei ole ymmärtänyt, että poro joka on aidattuna tutkimuksen koealueella, on kokonaan eri asia, kuin poro, joka on osan vuotta aidassa mutta muuan ajan vapaana, jolloin sillä on mahdollisuus valita laitumensa. Vasallinen vaadin on aivan eri asia kuin vaadin talviruokinnalla. Aidassa olevasta porosta ei voida vetää johtopäätöstä, että vapaana laiduntava poro tottuisi nopeasti alueella olevaan häiriöön. On olemassa toistakymmentä tutkimusta pohjoismaista, joissa on osoitettu porojen väistävän ihmistoiminnasta aiheutuvaa häiriötä ja rakenteita. Vaikutus on erilainen eri sukupuolilla ja eri vuodenaikoina. Olennaista on ymmärtää porojen laitumen valinnan mittakaava (Skarin & Åhman 2014). On myös tutkittu, että rakennusajan pituuden lisääntyessä rakennusaikaiset vaikutukset laiduntamiseen ovat suuremmat (Helldin ym. 2012). Näin ollen suuremman, useampia vuosia kestävän rakennusprojektin, kuten Lavakorvessa 3 vuoden, vaikutukset kestävät pidempään. Kaiken kaikkiaan on epävarmaa, miten alueen porot reagoivat näin mittavaan ympäristönmuutokseen.

Hankkeen lähialueet ovat tärkeitä kesälaidunalueita. Häiriö alueella saattaa muuttaa laidunnusta ja kesämerkintätapoja. Porot ovat tutkitusti herkimmillään ihmistoiminnan aiheuttamalle häiriölle vasomaisena ja pienten vasojen kanssa. Skarinin ym. mukaan (2015) vasomaisena porovaatimet välttivät tuulipuistoja niiden rakentamisaikana jopa 3,5 km päähän eikä välttämistä palautumista raportoitu. Tutkimuksen tuulipuistot olivat suhteellisen pieniä, 8 ja 10 voimalaa ja ne rakennettiin alueelle missä oli jo ennestään muuta ihmistoimintaa. Välttämistä ilmeni sekä elinpiirin valinnan tasolla, että elinpiirin sisällä tapahtuvalla laitumen valinnan tasolla. Porot myös lakkasivat käyttämästä tai käyttivät vähemmän tuulipuistojen läheisistä vakiintuneista kulkureiteistään ja liikkuvat nopeammin alueen poikki, kun

siellä liikkuvat (Skarin ym. 2015). Myös Simosta on porojen GPS-seurantakarttoja, joiden mukaan näyttäisi, että porot välttävät alueita rakentamisen aikana. Toisaalta tutkimusten ja kokemusten perusteella keskikesällä räkkäaika aiheuttaa sen, että porot välttävät ennemmin räkän aiheuttamaa kiusaa kuin ihmistoimintaa (Skarin ym. 2004) ja hakeutuvat joskus myös ihmistoiminnan piiriin, esim. hiekkateille, turvetuotantoalueille tai sorakuopille, missä olosuhteet ovat hyönteisille huonommat. Alueet voivat kuitenkin muuten olla ravinnoltaan huonompia kuin varsinaiset kesälaitumet tai häiriön vuoksi siellä aiheutuu muuta stressiä ja ylimääräistä energian kulutusta. Varsinaiset vasoma-alueet sijoittuvat onneksi kauemmaksi suunnitellusta tuulipuistosta, joten niihin ei oletettavasti aiheudu vaikutuksia.

Vaikutuksia poronhoitotoimintaan olisi tullut arvioida enemmän. Selostuksessa sanotaan, että alueelle sijoittuva, paliskunnan eteläisen alueen ainoa kiinteä erotusaita, olisi otettu huomioon tuulivoimaloiden sijoittelussa, mutta ei kerrota miten. Miten porot jatkossa saadaan kerättyä ja kuljetettua kelkoilla/mönkijöillä erotusaitaan? Edes kartta, jossa näkyy tuulivoimaloiden sijainti suhteessa erotusaitaan ja siellä tapahtuvaan toimintaan eli siihen mistä porot tarkkaan ottaen aitan tuodaan, olisi selkeyttänyt kuvaa. On mahdollista, että poronhoitotyöt alueella vaikeutuvat, mikäli porot ovat hajallaan tai mikäli ne väistävät tuulivoimaloita. Kuljetustilanne on häiriölle erittäin herkkä ja ainakin Ruotsissa poronhoitajat ovat kertoneet, että jos poroja yritetään kuljettaa voimaloita vasten, se ei onnistu. Alueelle rakennettava tiheä tieverkosto vaikeuttaa porojen aitaan kuljettamista, sillä porot lähtevät herkästi seuraamaan niitä väärin suuntiin.

Alueella on merkitty kesäisin vasoja. Iin Myllykankaan alueen poroisännän mukaan tuulipuisto on vaikeuttanut porotöitä kesällä, kun porot ovat menneet alueelle räkkäsuojaan ja levinneet sinne pieniksi parttioiksi. Tällaisia nippuja on vaikea saada kuljetettua vasanmerkintään verrattuna suuriin tokkiin, joissa vasavaatimet yleensä ovat kesällä räkkäaikaan.

Selostuksessa väitetään, että alueelle rakennettavat tiet olisivat positiivinen asia poronhoitajille. Tuulipuistojen tyypillinen tiheä tieverkosto, joka johtaa voimaloille, ei suoranaisesti helpota porojen kuljettamista ja poronhoitajien liikkumista. Alueen erotusaidalle menee jo tie ja muuta tietä eivät poronhoitajat välttämättä tarvitse, sillä he pääsevät liikkumaan maastossa muutenkin, jos tarve vaatii. Toki hankkeen vaatima porojen ylimääräinen tarkkailu ja mahdollisesti ruokintakin on helpompaa, kun alueille pääsee autolla, mutta se on hankkeen aiheuttamaa ylimääräistä työtä eikä sinällään niinkään positiivista. Yleisölle avoimet tiet johtavat siihen, että todennäköisesti ylimääräinen liikenne ja sen myötä häiriö alueilla kasvaa ja myös onnettomuudet lisääntyvät. Selostuksessa sanotaan, että alueella huoltotöiden aiheuttaman liikenteen nopeudet ovat alhaisia. Tämä voi olla totta, mutta muu liikenne on todennäköisesti silti näillä parannetuilla teillä vilkasta. Useilla alueilla poronhoitajat kertovat porovarkauksien lisääntyneen uusien teiden tulon myötä.

Selostuksessa ei ole juurikaan käsitelty haitallisten vaikutusten lieventämiskeinoja. Ainoastaan yhteydenpito toiminnan aikana, joka toki on välttämätöntä, on mainittu. Lieventämiskeinoja on kuitenkin

useita, kuten haittojen kompensoiminen, voimaloiden pysäyttäminen porotöiden ajaksi, jos ne häiritsevät, rakentamisen ajoittamista häiriöherkkien aikojen ulkopuolelle, ylimääräisen liikenteen estäminen alueella ja poronhoitoalueen rajan aitaaminen.

Mahdollinen porojen GPS-seuranta vaatii YVA-selostusta parempia paikkatietoanalyysimenetelmiä ja tarkempaa perehtymistä paikannuksiin ja olosuhteisiin yhteistyössä paliskunnan kanssa. Esimerkiksi Itä-Suomen yliopiston tutkijat ovat kokeilleet erilaisia paikkatietoanalyysijä poropaikannusten analysoimiseen Kollajan allasta varten tehdyssä selvityksessä (Nykänen & Colpaert 2016). Myös paliskunnan tulisi tehdä omia muistiinpanoja havainnoistaan (kelit, petotilanne, ym. poroihin vaikuttavat asiat), jotta tietoja voidaan myöhemmin yhdistellä ja syy-seuraussuhteita analysoida. Mikäli seurannan tuloksena havaitaan negatiivisia vaikutuksia, tulee niitä pyrkiä lieventämään ja kompensoimaan.

Hankealueen lähelle on suunniteltu 88 ha laajuista Lavasuon turvetuotantoaluetta. Hankkeiden kumulatiiviset vaikutukset voivat olla merkittävät: yhdessä ne vähentävät paliskunnan laidunalaan, muuttavat porojen laidunkiertoa ja mahdollisesti myös poronhoitotapaa. Myös porovahingot lisääntyvät turvetuotantoalueen ojien ja hankkeiden aiheuttaman liikenteen lisääntymisen vuoksi. Poroja voi kerääntyä alueille räkkäsuojaan huomattavia määriä. Noin 1,5 km päässä turvesuosta Kiiminkijoen varressa on paljon viljelyksiä ja kesämökkejä, missä porot voivat aiheuttaa nykyistä enemmän vahinkoja, jos ne lähtevät vaeltamaan sinne päin. Porovahingoista aiheutuu ristiriitoja poronhoitajien ja kesäasukkaiden välillä sekä PHL mukainen korvaamisvelvollisuus viljelysvahingoille. Eri hankkeiden kumulatiivisesta vaikutuksesta johtuen kasvaa riski siihen, että suurimpia sallittuja porolukuja joudutaan leikkaamaan ja paliskunta joutuu vaikeuksiin, kun yhä vähemmän ihmisiä voi saada toimeentulonsa poroista.

Kaiken kaikkiaan poronhoidon kuvaus ja vaikutusten arviointi voidaan katsoa puutteelliseksi. Hankkeen vaikutusten seuranta ja haittojen lieventämistoimia ei ole juurikaan käsitelty eikä niistä ole paliskuntien kanssa sovittu. Poronhoitajia on osallistettu, sillä heidän kanssaan on tavattu YVA:n yhteydessä kaksi kertaa. Neuvotteluita tulee kuitenkin jatkaa hankkeen kaavoituksen edetessä sellaisena ajankohtana, että suunnitteluun on vielä mahdollista vaikuttaa. Selvityksessä on käytetty Paliskuntain yhdistyksen laatimaa poroYVA-opasta (2014), joskaan siihen ei ole viitattu. Muutenkin viittaaminen on puutteellista.

Hankkeen haitallisten vaikutusten lieventämistoimista tulee neuvotella ja sopia Kiimingin paliskunnan kanssa. Myös hankkeen vaikutusten seurantaohjelmasta tulee päästä sopimukseen. Kiimingin paliskunnalle aiheutuvat haitat tulee kompensoida täysimääräisesti.

PALISKUNTAIN YHDISTYS

Anne Ollila
toiminnanjohtaja

Viitteet

Helldin, J.O., Jung, J., Neumann, W., Olsson, M., Skarin, A. & F. Widemo (2012). The impacts of wind power on terrestrial mammals. The Swedish Environmental Protection Agency. Naturvårdsverket.

Nykänen J. ja A. Colpaert (2016). Suunnitellun Kollajan altaan vaikutus poronhoitoon. Porojen GPS-seurannan tulokset ja laidunalueiden käyttö. Itä-Suomen yliopisto.

http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-2084-3/urn_isbn_978-952-61-2084-3.pdf

Skarin A., Danell Ö., Bergström R. & Moen J. (2004). Insect avoidance may override human disturbances in reindeer habitat selection. Rangifer 24 s. 95-103.

Skarin A. & B. Åhman (2014). Do human activity and infrastructure disturb domesticated reindeer? The need for the reindeer's perspective. Polar Biology 37 s. 1041-1054.

Skarin, A. Nellemann C. Rönnegård L. Sandström P. & H. Lundqvist (2015). Wind farm construction impacts reindeer migration and movement corridors. Landscape Ecology 30: 1527-1540.

Vistnes I, Nellemann C. (2001). Avoidance of cabins, roads, and power lines by reindeer during calving. Journal of Wildlife Management 65:915–925

ma/ao